

O Piotrze, fontannie i Starożytnym Bliskim Wschodzie About Piotr, a fountain and the Ancient Near East

Łukasz Rutkowski

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego
Polish Centre of Mediterranean Archaeology, University of Warsaw

Andrzej Reiche

Muzeum Narodowe w Warszawie
National Museum in Warsaw, *Emeritus*

Piotr, nasz mentor, współpracownik, przyjaciel, drogi jubilat, reprezentuje pokolenie bezpośrednich uczniów profesora Kazimierza Michałowskiego, nestora i założyciela Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej na Uniwersytecie Warszawskim. Piotr, podobnie jak i pozostali uczniowie Michałowskiego, przez lata kontynuował z sukcesem dzieło patrona w poszerzaniu obszaru działań naukowych polskiej szkoły archeologicznej, godnie przyczyniając się do utrwalania jej pozycji na świecie. Podczas gdy większość jego kolegów związała karierę naukową z obszarami i okresami, na których pierwsze kroki zostały już poczynione w wyniku działalności samego Michałowskiego, czyli przede

Our mentor, associate, friend, and dear Jubilarian, Piotr Bieliński belongs to a generation of scholars who studied directly under Professor Kazimierz Michałowski, the founder of the Chair of Mediterranean Archaeology at the University of Warsaw. Like Michałowski's other students, Piotr has over the years implemented successfully the patron's life goal of extending the field for Polish archaeological research, contributing in a commendable way to its strong position in world science. Most of his colleagues had linked their scientific career with regions and periods where Michałowski himself had already blazed the trails, that is, primarily Pharaonic and Graeco-Roman Egypt, Christian Nubia, ancient Cyprus and Syria. Piotr, however, remained true to his research interest in the Ancient Near East and became

wszystkim Egiptem okresu farańskiego i grecko-rzymskiego, chrześcijańską Nubią, Cyprzem i Syrią okresu antycznego, Piotr, zgodnie ze swoimi naukowymi zainteresowaniami starożytnym Bliskim Wschodem, stał się prekursorem polskich badań nad prahistorycznymi i wczesnohistorycznymi kulturami Mezopotamii i krain ościennych, ważnego segmentu, który początkowo pozostawał na skraju zainteresowań polskiej archeologii śródziemnomorskiej. Dość powiedzieć, że poza krótkim epizodem wykopalisk w Nimrud w połowie lat 70. ubiegłego stulecia, przerwany przez śmierć Janusza Meuszyńskiego, Polacy nie prowadzili badań na tym terenie.

Piotr, ukończywszy studia w 1972 r., po raz pierwszy uczestniczył w wykopaliskach na terenie Bliskiego Wschodu w latach 1974–1976, w Palmyrze. To antyczne miasto na Pustyni Syryjskiej było wówczas jedynym stanowiskiem badanym przez polskich archeologów w rejonie lądowej Azji Przedniej. Piotr, który w 1978 r. obronił doktorat, marzył o wykopaliskach w Międzyrzeczu. Obok profesorów Waldemara Chmielewskiego, specjalisty od pradziejów, oraz Michała Gawlikowskiego, ówczesnego kierownika badań w Palmyrze, świeżo upieczony doktor był gorącym orędownikiem przekonania Michałowskiego o potrzebie poszerzenia badań o tereny współczesnego Iraku. Okazja pojawiła

a pioneer of Polish investigations into the prehistory and early history of the ancient cultures of Mesopotamia and the surrounding regions, an important segment that remained initially on the fringes of Polish Mediterranean archaeology. Suffice it to say that apart from a short stint at Nimrud in the mid 1970s, interrupted by the premature death of Janusz Meuszyński, Polish archaeologists had not been active in the region.

Piotr earned his Master's in 1972 and participated in his first field project in the Near East in 1974–1976. The site was Palmyra in the Syrian Desert, the only ancient city in this region to be excavated then by a Polish team. Piotr defended his doctoral dissertation in 1978, dreaming all the time of a field project in Mesopotamia. Together with prehistorian Prof. Waldemar Chmielewski and Michał Gawlikowski, then a young doctor in charge of the excavations in Palmyra, Piotr persuaded Michałowski to extend the scope of Polish research to Iraq. The opportunity presented itself in 1979–1980 in the form of a salvage project directed by Stefan Karol Kozłowski at the site of Tell el-Saadiya in central Iraq. In spite of the short-lived nature of this project, presently interrupted by the outbreak of the Irani–Iraqi war, the results became part of Bieliński's habilitation book: *Northern Ubaid*.

się rok po obronie doktoratu przez jubilata. Wziął wówczas udział w badaniach ratunkowych na stanowisku Tell Saadiya w środkowym Iraku (1979–1980), kierowanych przez prof. Stefana Karola Kozłowskiego. Pomimo krótkiego czasu trwania tych wykopalisk, przerwanych z powodu wybuchu wojny iracko-irańskiej, ich rezultaty były punktem wyjścia dla pracy habilitacyjnej jubilata: *Ubaid Północny. Mezopotamia pomiędzy Djalą a Haburem w latach 4800–4000 p.n.e.* (Warszawa 1991). Następnie w latach 80. Piotr uczestniczył w kolejnych projektach ratunkowych na terenie Iraku. Najpierw na wyspie Bijan na Eufracie (1981, 1982), wkrótce potem, już jako kierownik misji, w Tell Raffaana i Tell Rijim (1984–1985) nad Tygrysem. Prace na tych stanowiskach odbywały się w ramach wielkich międzynarodowych akcji ratunkowych, związanych z budową tam na rzekach Diyala (Hamrin Dam Project), Eufrat (Haditha Dam Project) oraz na Tygrysie (Eski Mosul Dam Project). Wtedy to Piotr poznał wielu badaczy z różnych krajów, a zadzierzgnięte wówczas przyjaźnie trwają i kwitną do dziś.

Badania w Iraku nie mogły być kontynuowane z powodu przedłużającej się wojny oraz napiętej sytuacji politycznej, jaka zapanowała tuż po jej zakończeniu. Wobec tego Piotr wraz z budowanym przez siebie zespołem, już jako doświadczony archeolog i samodzielny kierownik, przeniósł się do syryjskiej części północnej

Mesopotamia between the Diyala and the Khabur in 4800–4000 BC (Warsaw 1991; in Polish). In the 1980s, he took part in successive salvage projects in Iraq, first on the island of Bijan on the Euphrates (1981, 1982), then, already as head of the expedition, at Tell Raffaana and Tell Rijim on the Tigris (1984–1985). These were all major international salvage projects connected with the building of dams on the Diyala river (Hamrin Dam Project), the Euphrates (Haditha Dam Project) and the Tigris (Eski Mosul Dam Project). It was then that Piotr made acquaintance of many foreign researchers and many of these friendships have lasted a lifetime.

A tense political situation in the region after the prolonged war came to an end made further fieldwork in Iraq impossible. Already an experienced archaeologist and team director in his own right, Piotr moved the focus of his investigations—and his newly organized team—to the Syrian part of upper Mesopotamia. Hydrological investment in two dams on the Khabur River again necessitated salvage excavations. Polish archaeologists explored three settlements from the Early Bronze Age: Tell Djassa el-Gharbi and Tell Abu Hafur (1988–1990), and Tell Rad Shaqrah (1991–1995). Significantly, they brought back some of the finds for the ancient art collection of the National

*ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS
IN MESOPOTAMIA*

Tell Arbid, Syria, 2010

Tell el-Saadiya, Iraq, 1979

Tell Raffaan, Iraq, 1985

Tell Rad Shaqrah, Syria, 1995

*ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS
IN THE GULF*

Al-Subiyah survey, Kuwait, 2008

Bahra 1, Kuwait, 2009

Bahra 1, Kuwait, 2014

Qumayrah Ayn, Oman, 2016

Mezopotamii. Prowadzone tam wykopaliska ratunkowe ponownie były związane z projektami hydrologicznymi, tym razem na rzece Chabur. Polska misja badała wówczas trzy stanowiska osadnicze z wczesnej epoki brązu: Tell Djassa el-Gharbi, Tell Abu Hafur (1988–1990) oraz Tell Rad Shaqrah (1991–1995). Istotnym rezultatem tych wykopalisk był partaż zabytków, które zasiły zasoby Zbiorów Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie. Ostatnie stanowisko było szczęśliwie położone na skraju obszaru zagrożonego zalaniem, dzięki czemu nie było konieczności pośpiesznego opuszczenia terenu wykopalisk przez archeologów w momencie przyboru wody, jak to się kilkukrotnie zdarzało poprzednio. Dzięki tej sytuacji badania w Tell Rad Shaqrah trwały nieco dłużej, co pozwoliło zespołowi Piotra okrzepnąć, nabrać doświadczenia i wykazać się dokonaniem w eksploracji wielowarstwowej osady. W rezultacie departament starożytności Syrii zaproponował polskiej misji prace na stanowisku do wieloletnich badań stacjonarnych. Wybór Piotra padł na Tell Arbid, stanowisko miejskie z epoki brązu, znane z badań sondażowych, jakie w połowie lat 30. ubiegłego wieku przeprowadził brytyjski archeolog, sir Max Mallowan. Przez polsko-syryjskie wykopaliska w Tell Arbid, prowadzone w latach 1996–2010, oprócz dawnych współpracowników Piotra, przewinęła się cała rzesza jego studentów, którzy

Museum in Warsaw as part of a partage deal with the local antiquities authorities. Tell Rad Shaqrah lay on the fringes of the dam lake, hence there was a lesser chance of forced evacuation in the face of rising waters, as was the case in a few other places. Consequently, the fieldwork at this site lasted a little longer, allowing Piotr's team to gain experience in the investigation of multi-layered cultural sites. The results shown by this team convinced the Syrian Directorate of Antiquities to invite the Polish to organize a regular archaeological project. Piotr selected Tell Arbid, a Bronze Age urban site, known from a British survey conducted by Max Mallowan in the mid 1930s.

The Polish–Syrian excavations at Tell Arbid, conducted from 1996 to 2010, engaged the core of the team that worked with Piotr in the Near East, as well as a host of students who started their archaeological training there. For many years it was the only large site in Mesopotamia in the portfolio of the Polish Centre of Mediterranean Archaeology of the University of Warsaw. The research resulted in a number of MA and PhD theses, as well as one habilitation monograph. Fieldwork with a large team in a large ancient town spread over several hectares demanded from Piotr, beside the obvious professional knowledge, skills in project management and logistics.

zdobywali tam pierwsze archeologiczne szlify. Starożytne miasto dostarczyło także materiału do kilku prac magisterskich, doktoratów oraz jednej habilitacji. Przez wiele lat było to jedyne duże stanowisko z rejonu Mezopotamii badane przez Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW.

Kierowanie dużą ekipą w kilku sektorach wykopaliskowych, rozsianych na kilkunastu hektarach, wymagało od Piotra, oczywiście poza jego niewątpliwymi kompetencjami merytorycznymi, prawdziwych zdolności organizacyjnych i logistycznych. To on wystarał się u władz uniwersyteckich o fundusze na budowę domu wykopaliskowego przy stanowisku, a jego plan zaprojektował osobiście, przewidując potrzeby do pracy i życia dla blisko dwudziestoosobowego zespołu. Pomieszczenia, jak przystało na prawdziwy dom bliskowschodni, były skupione wokół wewnętrznego dziedzińca. I tu pojawia się niespodzianka. Główny wykonawca, wieloletni przyjaciel Piotra, kierowca i dobry duch misji, Khaled Matroud, oddając latem 1999 roku dom do użytku, przyozdobił dziedziniec niewielkim kolistym basenikiem z fontanną pośrodku.

Od samego początku fontanna stała się bardzo ważnym elementem wyposażenia domu. Poza aktywnością związaną z pracą, wokół fontanny skupiało się życie domowe misji Arbid. Oprócz samego chłodzącego efektu

He also persuaded the university authorities to allocate funds for the construction of a dighouse, which he designed personally, mindful of the needs of a large team living and working at the site. The chambers were arranged around a central courtyard as is the rule in Near Eastern houses. To everyone's surprise, Piotr's long-time friend, driver and the expedition's good spirit, Khaled Matroud, who finished building the house in the summer of 1999, added as a special gift a small round pool with a fountain in the center. This fountain (pictured on the cover of this volume) was the centerpiece of team life at Arbid. It acted as a veritable round table, around which team members would gather during breaks, enjoying the gushing water that cooled the air. Current themes related to the excavations would be discussed during meetings presenting the progress of fieldwork in particular sectors. Social life would flourish as well, including birthday parties, visits of members of foreign teams working in the region, and not the least, badminton matches played with the fountain marking the centerfield. After work, in the evenings, Piotr would tell stories from the bygone days, reminiscing with older colleagues about excavations from the past. These pleasant moments naturally built a free and friendly atmosphere essential to the well-being of a long-lasting project in the field. For many years

tryskającej wody, pełniła ona rolę swoistego okrągłego stołu. To tu można było znaleźć wytchnienie od upału podczas przerw w pracy, to tu toczyły się dyskusje na bieżące tematy związane z wykopaliskami oraz odbywały się „operatywki”, podczas których członkowie zespołu raportowali postępy prac na poszczególnych odcinkach, tu wreszcie tętniło życie towarzyskie misji — wyprawiane były urodziny, przyjmowani byli goście z zaprzyjaźnionych ekip zagranicznych pracujących w okolicy, a nawet prowadzone były rozgrywki badmintonu, dla których fontanna wyznaczała środek boiska. Po pracy, podczas wieczornych spotkań przy fontannie Profesor często opowiadał młodszym członkom zespołu ciekawe historie z czasów minionych, przywołując wraz ze starszymi kolegami wspomnienia z dawnych wykopalisk. To były miłe chwile budujące przyjazną i swobodną atmosferę w ekipie, tak potrzebną podczas długich ekspedycji, a rozmowy przy fontannie pozostaną na długo w naszej pamięci. Przez wiele lat

TELL ARBID: with Dorota Bielińska on the stepped platform in front of the Ninevite 5 temple, 2010

EXCAVATIONS AT TELL ARBID (1996–2010)

(counterclockwise from top right) holding a reflector for Andrzej Reiche, photographing a burial (1999); during a work break in Area W, 2003; supervising the construction site of the archaeological dighouse (1998); teatime at the dig, Bieliński second from left (2001); in the field lab, with Łukasz Rutkowski (2010)